

Drie voorstellen voor een duurzame economie, mondiaal

1. Mondiale en nationale invoering van een footprinttax en footprintlabel

Nationaal moeten we sneller toe naar een belastingverschuiving van arbeid naar het gebruik van grond, grondstoffen en energie (de gemeenschappelijke goederen, ofwel de 'commons'). Dat is goed te meten met de Mondiale Voetafdruk (footprint). Daarmee hebben we een ideale belastinggrondslag voorhanden. De belasting kan in principe op alle producten en diensten geheven worden, want voor elke activiteit is wel een zekere ruimte nodig, plus wat energie en grondstof.

Het mooiste zou zijn de belasting geheel evenredig te maken met de grootte van de voetafdruk van het product of de dienst. Dan betaal je dus veel belasting bij een grote voetafdruk en weinig bij een kleine. Bijvoorbeeld treinreizen worden (weer) goedkoper dan vliegen. Export van groenten en bloemen per vliegtuig wordt ongetwijfeld fors duurder, waardoor regionale productie wordt gestimuleerd. Streekproducten worden voordeliger. Duurzaam produceren en consumeren wordt dus beloond. Simpel en eerlijk.

Het invoeren van een dergelijk belastingstelsel zal wel enig rekenwerk vergen. Maar dat proces heeft het voordeel dat de producenten en dienstverleners inzicht krijgen in de duurzaamheidsproblemen en zeer waarschijnlijk hun uiterste best gaan doen de voetafdruk van hun producten en diensten zo klein mogelijk te maken. Er ontstaat dus concurrentie met de voetafdruk. Al met al, lijkt een Footprint-belasting een prima prikkel voor duurzaam ondernemen, een duurzame markt en het stimuleren van duurzame leefstijlen.

Ideaal zou het zijn als de Mondiale Voetafdrukken van producten en diensten ook via het etiket gecommuniceerd worden, met een **footprintlabel**. Het model van de Mondiale Voetafdruk heeft de potentie om op een eenvoudige wijze deze belangrijke informatie door te geven. Het gaat dan om het totale beslag op grond, energie en grondstoffen van de hele keten.

Mondiaal kan de invoering van een voetafdrukbelasting of footprinttax tussen landen een versnelde ontwikkeling naar mondiale duurzaamheid stimuleren. Op basis van de berekeningen van de nationale footprints van alle landen (zie het 'Living Planet Report' dat elke twee jaar verschijnt), gaan de landen met een gemiddelde voetafdruk boven de 1,8 hectare (dat is de gemiddeld beschikbare gebruiksruimte per wereldbewoner) een bedrag betalen dat evenredig is met de grootte van de gemiddelde voetafdruk in hun land. Bijvoorbeeld 100 miljard euro per hectare per jaar. Dat zou een goede prikkel geven om de eigen voetafdruk snel en effectief te gaan verbeteren.

Het geld dat via de footprinttax beschikbaar komt, komt rechtens toe aan de mensen in landen met een kleinere gemiddelde voetafdruk dan 1,8 ha/cap.. Voor de besteding zullen natuurlijk regels/voorwaarden opgesteld moeten worden, maar de prioriteit zal moeten liggen bij een duurzame voedsel- en energie-voorziening, de basisgezondheidszorg en educatie, met name voor vrouwen. Want we weten uit onderzoek dat als deze voorzieningen verbeteren, ook de groei van de bevolking zal afnemen, omdat mensen dan zelf kiezen voor minder kinderen, een belangrijke voorwaarde voor mondiale duurzame ontwikkeling.

2. De vervuiler/gebruiker betaalt nog niet, dus is een STO nodig

Om handel, hoewel het een middel is, wel zo effectief en maatschappelijk verantwoord mogelijk te maken, moeten overheden eerst en vooral zorgen dat er eerlijke competitie plaats vindt op een *level playing field*, dus zonder afwenteling van milieukosten en sociale kosten, nationaal maar ook internationaal. De huidige afwenteling op mensen elders in de wereld, op het milieu en op mensen in de toekomst, moet door de VN en alle overheden onderkend worden als schadelijk, als oneerlijke concurrentie en een schending van mensenrechten. Wellicht moet daarvoor de huidige WTO omgebouwd worden tot een STO : **een Sustainable Trade Organization**.

In Nederland is de landbouw een goed/slecht voorbeeld; we weten uit een rapport van Bureau Berenschot uit 1989 dat biologische producten de gangbare producten letterlijk uit de markt zouden prijzen, indien de vervuiler in de landbouw zou betalen! Nu moeten de biologische boeren proberen te concurreren met de te goedkope producten van de in feite gesubsidieerde vervuilende producenten. Na al 25 jaar discussie over deze oneerlijke concurrentie in de landbouw, heeft 'de politiek' nog steeds geen maatregelen genomen om in de landbouw de vervuiler te laten betalen. Zo sterk is blijkbaar de 'landbouwlobby'. Of zijn er andere factoren?

Een vergelijkbare oneerlijke concurrentie vindt overigens plaats tussen vliegreizen en bijv. reizen per trein en bus. En ook tussen fossiele energie en van bijv. zon- en wind-energie. Met name het rapport van de econoom N. Stern heeft duidelijk gemaakt hoeveel potentiële klimaatschade verbonden is aan de toepassing van fossiele energie. Voer voor juristen!

3. Van Fair Trade naar Sustainable Trade

Na de ontwikkeling van fair trade, moeten we nu de stap naar duurzame handel gaan maken. Er is al veel gaande wat betreft duurzame productie, maar duurzame consumptie en handel staan nog in de kinderschoenen. Hoe zou handel fair kunnen zijn, als de rijken op aarde alles kunnen opkopen? Een paar mogelijke uitgangspunten voor duurzame handel:

1. Politieke erkenning van fair sharing van de 'commons', als basis voor een proces naar een eerlijke quotering van de beperkte mondiale gebruiksruimte; om te beginnen met bijv. CO₂-uitstoot, water, hout en landbouwgrond. Dus een 'rights-based approach'.
2. Handel in gebruiksrechten, op basis van gelijke toekenning op per capita basis.
3. Geen handel in mensen en organen van mensen.
4. Geen handel in bedreigde/verboden planten- en diersoorten.
5. Geen handel in producten van slaven-, dwang- en kinderarbeid.
6. Food First; als een uitgangspunt voor internationale handel in landbouwproducten. Geen exportlandbouw zolang er structurele tekorten aan voedsel in eigen land bestaan.
7. Geen gebruik van zwarte-lijststoffen, tenzij in absoluut gesloten systemen.
8. Een gegarandeerde kringloop van de mineralen bij handel in landbouwproducten.
9. Prijzen zijn inclusief sociale en milieu-kosten; afwenteling wordt als *unfair competition* bestraft.
10. Duurzame productie als voorwaarde, met duidelijke communicatie van de claims op de 'commons' via footprint-labeling.

(Wie kent er andere voorstellen voor dergelijke uitgangspunten voor Duurzame Handel?)

Jan Juffermans 15/2/07, enigszins geactualiseerd in september 2008.